

الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر امامین انقلاب اسلامی

محمدرضا منخبر دزفولی^۱

محمدرضا فارسی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۹/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۱/۲۵

چکیده:

شورای عالی انقلاب فرهنگی، عالی‌ترین نهاد سیاست‌گذار در زمینه تحقق اهداف انقلاب فرهنگی در نظام جمهوری اسلامی ایران است. هدف اصلی این مقاله، ارائه الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه مأموریتی اسلامی شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی از طریق تدوین تجارب نظام جمهوری اسلامی ایران بر اساس گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی می‌باشد. روش تحقیق پژوهش حاضر از نوع آمیخته با رویکرد داده‌های کمی و کیفی بوده و در جمع‌آوری داده‌ها از تکنیک تحلیل محتوا، تحلیل گفتمان و مطالعه اسنادی استفاده شده و در تجزیه و تحلیل داده‌ها از نظریه داده بنیاد و نرم‌افزار مکس کیودا بهره گرفته شده است. پس از انجام مصاحبه با جامعه خبرگی و ثبت تجارب ضمنی ایشان، به منظور بررسی روایی سازه، از «فن تحلیل عاملی» استفاده گردیده است که طی پرسشنامه‌ای به جامعه آماری ۲۰ نفری ارائه و با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد پردازش قرار گرفته است.

پس از انجام مطالعات نظری و تحلیل کیفی نتایج تحقیق و همچنین تحلیل عاملی روابط بین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های حاصل از مصاحبه با جامعه خبرگی و تحلیل گفتمان ولایت‌فقیه و برازش انجام شده، نسبت به برخی از اصلاحات اقدام و در نهایت در پاسخ به سؤال پژوهش؛ الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه مأموریتی اسلامی شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی از طریق تدوین تجارب نظام جمهوری اسلامی ایران بر اساس گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی چیست؟ الگوی راهبردی شورای عالی انقلاب فرهنگی شامل مؤلفه‌های اصلی و زیر مؤلفه‌های آن در یک منظومه به هم پیوسته و بر اساس نه محور راهبردی (برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هماهنگی، هدایت، پیاده‌سازی و اجرا و نظارت و ارزیابی) ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: شورای عالی انقلاب فرهنگی، اسلامی شدن دانشگاه‌ها، اصلاح مراکز آموزشی، دانشگاه اسلامی، اصلاح آموزش و پرورش

۱- استاد دامپزشکی دانشگاه تهران mokhberd@ut.ac.ir

۲- دانش‌آموخته دوره دکتری امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) rfarsi2003@yahoo.com

مقدمه:

انقلاب اسلامی ایران با هدف احیای معنویت در جهان بی‌روح^۱ بنیانگذاری شد (سرخوش و جهان‌دیده، ۱۳۷۹: ۱۷۶) تا نقشی نو در انداخته و افق‌های جدیدی را فراروی بشریت بگشاید. این انقلاب، ماهیتاً یک انقلاب فرهنگی بوده و اصلی‌ترین سیاست آن، سیاست فرهنگی می‌باشد و این بدین معنی است که فرهنگ اسلامی در تمامی شئون فردی و اجتماعی کشور اصل، پایه و مبنا قرار گرفته است (دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۴: ۳۶۵). در همان سال‌های نخست پیروزی انقلاب اسلامی، وضعیت اسفبار نظام آموزشی کشور، دانشگاه‌ها و مراکز علمی، کتاب‌های درسی، اساتید و مدرسین، جریان‌های فکری و فرهنگی نفوذکننده در دانشگاه‌ها و مراکز تعلیم و تربیت و تحركات مسموم و گمراهی‌زا و گرایش‌ات التقاطی آنان ضرورت «انقلاب فرهنگی» را تثبیت نمود. با عنایت به صبغه فرهنگی انقلاب اسلامی، بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، در آغازین سال‌های پیروزی انقلاب، فرمان انقلاب فرهنگی را صادر نموده و ستاد انقلاب فرهنگی را مأمور «ایجاد انقلاب فرهنگی در دانشگاه‌های سراسر کشور»، «تصفیه اساتید مرتبط با شرق و غرب»، «اسلامی‌سازی دانشگاه‌ها و تبدیل دانشگاه به محیطی سالم برای تدوین علوم عالی اسلامی» نمودند (صحیفه امام (ره)، ۱۳۷۳: ج ۱۲، ۲۰۸).

اگرچه دانشگاه، متن اصلی انقلاب فرهنگی بود (مخبر دزفولی، ۱۳۸۹: ۱۱). ولی هم‌زمان با آغاز فعالیت مجدد دانشگاه‌ها، ضرورت توجه به فرهنگ اسلامی در کلیه مراکز آموزشی کشور خود را نمایان‌تر نموده و حضرت امام خمینی (ره) در تاریخ ۱۳۶۳/۹/۱۹ با صدور حکمی، «ستاد» را به «شورای عالی انقلاب فرهنگی» ارتقاء داده و مأموریت‌های جدیدی را نیز به آن محول نموده (صحیفه امام (ره)، ۱۳۷۳، ج ۱۹، ۱۱۰) و بر ضمانت اجرای مصوبات شورای عالی مهر تأیید می‌زنند (صحیفه نور، ۱۳۷۳: ج ۱۹، ۱۷۱).

علی‌رغم توفیقات به دست آمده در زمینه انقلاب فرهنگی، به‌ویژه اسلامی نمودن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی-پژوهشی، متأسفانه تاکنون فرآیند نیل به اهداف انقلاب فرهنگی با چالش‌هایی همراه بوده است. در سال‌های اخیر با تصویب و ابلاغ سندهای سند دانشگاه اسلامی، «سند نقشه جامع علمی کشور» و «سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش»، مشکل نظام فرهنگی و علمی کشور در زمینه سیاست‌گذاری کلان و فقر اسناد راهبردی مرتفع گردیده است؛ اما نابسامانی‌های

—◆ الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر امامین انقلاب اسلامی ۱۵۷◆
اجرائی و سوءمدیریت در حسن اجرای مصوبات شورای عالی و راهبردهای ملی اسناد ذکر شده، همچنان در بدنه نظام فرهنگی کشور پابرجا می‌باشد (مختاریان پور، ۱۳۹۱: ۴۳۱).

لذا، اهمیت این مقاله تدوین علمی و روشمند مأموریت‌ها و وظایف راهبردی شورای عالی در حوزه اسلامی شدن دانشگاه‌ها به‌عنوان اصلی‌ترین هدف انقلاب فرهنگی، مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و خروج از حاکمیت دوگانه و برخورد سلیقه‌ای با مقوله اصلاح مراکز آموزشی و پژوهشی کشور می‌باشد و ضرورت این پژوهش از آن رو است که چنانچه الگوی راهبردی این شورای عالی در زمینه اسلامی شدن مراکز تعلیم و تربیت مبتنی بر گفتمان ولایت‌فقیه ارائه نگردد، شاهد ادامه یافتن حاکمیت دیدگاه‌های سلیقه‌ای و رویکردهای جناحی در زمینه اسلامی سازی دانشگاه‌ها و تحمیل آن‌ها بر دیدگاه‌های حضرت امام خمینی (ره) و رهبری معظم انقلاب (مدظله‌العالی) از سوی برخی متولیان فرهنگی و مجریان مصوبات شورای عالی و فعالیت‌های بعضاً موازی و پراکنده آن‌ها خواهیم بود.

بدین روی، هدف اصلی پژوهش ارائه الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه مأموریتی اسلامی شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی از طریق تدوین تجارب نظام جمهوری اسلامی ایران بر اساس گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی است. بر اساس هدف مذکور، سؤال اصلی تحقیق این است که الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه مأموریتی اسلامی شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی از طریق تدوین تجارب نظام جمهوری اسلامی ایران بر اساس گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی چیست؟

مبانی نظری: اگرچه موضوع این تحقیق با عنوان برخی از پیشینه‌های تحقیق قرابت دارد، ولی مسئله اصلی تحقیق و سؤالات آن به روشنی تفاوت‌های آن را با موضوعات مختلف پیشینه‌ها روشن می‌کند.

- پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی (۱۳۸۰)، با اجرای پروژه‌ای برای دبیرخانه شورای عالی با عنوان «ارزشیابی عملکرد شورای عالی انقلاب فرهنگی»، ابتدا به بررسی اجمالی تاریخچه انقلاب فرهنگی و تحلیل محتوای کمی دیدگاه‌های امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص شورای عالی انقلاب فرهنگی تا سال ۱۳۷۹ پرداخته و در بخش دوم، محورهای بیانات حضرت امام (ره) از سال ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۴ و میزان توزیع فراوانی شاخص‌های مطرح شده در حوزه رسالت انقلاب فرهنگی، اهداف شورا، نفوذ

۱۵۸ ♦ فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم، شماره بیست و هشتم، تابستان ۱۳۹۷

فرهنگی بیگانگان و اسلامی نمودن دانشگاه‌ها به تفصیل مطرح شده و سپس، بیانات مقام رهبری (مدظله‌العالی) از سال ۱۳۶۴ تا ۱۳۷۹ با ذکر شاخص‌ها و توزیع فراوانی آن‌ها احصاء گردیده است.^۱

- هاشم زهی و خلجی در مقاله خود با عنوان «بررسی تطبیقی رویکردهای مبدعان اسلامی - سازی دانشگاه در ایران»، ضمن تحلیل محتوای بیانات امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) پیرامون دانشگاه اسلامی به تحلیل نظرات این دو شخصیت برجسته به‌عنوان مبدعان اسلامی سازی دانشگاه پرداخته و با استخراج مقوله‌های مشترک بین بیانات این دو شخصیت فرزانه با درج توزیع فراوانی مقوله‌ها، اولویت‌های هریک را بیان و در ادامه، به بررسی چالش‌های فرایند اسلامی سازی دانشگاه در نظام اجرایی کشور می‌پردازد.

- مهدی سبحانی نژاد، در مقاله «رسالت تربیت دینی - اجتماعی دانشگاه از منظر امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)»، با استفاده از روش تحلیل محتوای بیانات، از مجموع ۷۹ عبارت ذکر شده توسط حضرت امام (ره) در خصوص دانشگاه، پس از طبقه‌بندی بر اساس فصول مشترک، در نهایت ۲۶ مؤلفه استخراج نموده است. همچنین، از مجموع ۱۱۴ عبارت ذکر شده توسط مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص دانشگاه، پس از طبقه‌بندی بر اساس فصول مشترک در نهایت ۳۵ مؤلفه استخراج و احصاء کرده است.

اگرچه نمی‌توان نقش این تحقیقات را در دانش‌افزایی پژوهش حاضر انکار کرد، اما در هیچ‌یک از پژوهش‌های انجام شده به‌طور مستقل به مأموریت‌ها و وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر حضرت امام (ره) و رهبری (مدظله‌العالی) پرداخته نشده و یا قلمرو زمانی آن مربوط به سال‌های گذشته بوده است. همچنین، در هیچ‌یک از پژوهش‌های انجام شده، به ثبت تجارب جمهوری اسلامی ایران در حوزه شورای عالی انقلاب فرهنگی پرداخته نشده و الگوی راهبردی در مورد وظایف و مأموریت‌های این شورا ارائه نگردیده که مبین نوآوری پژوهش حاضر است.

مفهوم‌شناسی

در اینجا به تعاریف مختار محقق از مفاهیم مورد استفاده در تحقیق می‌پردازیم:

۱- پروژه تحقیقاتی ارزشیابی عملکرد شورای عالی انقلاب فرهنگی، موجود در کتابخانه دبیرخانه شورای

—◆ الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر امامین انقلاب اسلامی ۱۵۹

انقلاب فرهنگی: عبارت است از انقلاب در معیارهای ارزشی، انقلاب در نگرش یک جامعه نسبت به روابط اجتماعی، در قوانین حاکم بر جامعه و حتی روابط سیاسی و اجتماعی. بر این اساس، انقلاب فرهنگی به معنای انقلاب در تمامی ابعاد و جوانب تشکیل دهنده فرهنگ است (روشن نهاد، ۱۳۸۳: ۲۷).

شورای عالی انقلاب فرهنگی: نهادی که در تاریخ آذرماه ۱۳۶۳ با حکم امام خمینی (ره) و بر اساس شالوده ستاد انقلاب فرهنگی تأسیس و ضمن تغییر در ترکیب اعضا و مأموریت‌های قبلی به منظور تقویت فرهنگ اسلامی در سطح کشور و خروج از فرهنگ بدآموز غرب و جایگزین شدن فرهنگ آموزنده اسلامی، ملی و انقلاب فرهنگی در تمام زمینه‌ها در سطح کشور و مبارزه با نفوذ عمیق ریشه‌دار غرب به وجود آمد.

راهبرد^۱: عبارت است از راهی که ما را به هدف می‌رساند، مأموریت را محقق می‌سازد و به چشم‌انداز معنی می‌بخشد. راهبرد به طراحی یک نقشه عملیاتی برای دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده اطلاق می‌شود. راهبرد عبارت است از برنامه‌ای که مسیر رسیدن به اهداف اساسی را مشخص می‌کند (حسن بیگی، ۱۳۹۰: ۴۸).

الگوی راهبردی: نمونه‌ای ذهنی و انسجام یافته از اجزاء و عناصر تشکیل دهنده یک پدیده راهبردی و چگونگی روابط آن اجزاء با یکدیگر می‌باشد (سلمانی، ۱۳۸۸: ۱۴). همچنین، تعریف عملیاتی خود ساخته محقق از الگوی راهبردی عبارت است از الگویی که در آن ابعاد، مؤلفه‌ها و روابط بین آن‌ها در فرایند تصمیم‌گیری برای اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی تعریف شده و می‌تواند به‌عنوان مدلی در اداره حکومت در حوزه پیش گفته به کار گرفته شود.

دکترین: عبارت است از نظریه، اصول یا قواعد بنیادی معتبری است که هدایت کننده اقدام در پشتیبانی از سیاست‌ها و برنامه‌ها جهت تأمین اهداف بوده و به‌کار بردن آن‌ها مستلزم درک مقتضیات و تصمیم‌گیری صحیح و منطقی می‌باشد (نوروزی، ۱۳۸۵: ۳۵۱). منظور از دکترین در این مقاله، دکترین نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌باشد که بر اساس تعریف خود ساخته محقق، عبارت است از اصولی که بر اساس آموزه‌های

---

^۱-Strategy

۱۶۰ فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم، شماره بیست و هشتم، تابستان ۱۳۹۷ —————*
دینی و گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی تبیین شده و همه نهادها و سازمانها موظف‌اند خط و
مشی‌های خود را بر اساس آن تنظیم نمایند.

با انجام تحلیل محتوی و تحلیل گفتمان حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری
(مدظله‌العالی) پیرامون اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی، از مجموعه بیانات مطالعه شده
حضرت امام (ره)، تعداد ۶۰ عبارت (گزاره) و از مجموع بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)،
تعداد ۱۳۲ عبارت (گزاره) در خصوص مؤلفه‌های اصلی مأموریت‌های راهبردی شورای عالی
تشخیص داده شد که پس از جمع‌بندی گزاره‌ها، تعداد ۳۲ عبارت به‌طور مستقیم در رابطه با مأموریت
حوزه اسلامی شدن دانشگاه‌ها شناخته شد.

با مطالعه بیانات و مکتوبات حضرت امام خمینی (ره) طی سال‌های ۱۳۵۹ (آغاز انقلاب
فرهنگی) تا ۱۳۶۸ (ارتحال ایشان)، می‌توان به شایستگی دریافت که اساساً مقوله «فرهنگ» در
قاموس فکری ایشان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. ایشان، همچنین در خصوص ضرورت
اصلاح فرهنگ و تحول زا بودن آن می‌فرمایند: رأس همه اصلاحات، اصلاح فرهنگ است و
نجات جوان‌های ما از این وابستگی به غرب (صحیفه امام (ره)، ۱۳۷۳: ج ۱۰، ۳۵۶). از طرفی،
دانشگاه را مبدأ همه تحولات دانسته (صحیفه امام (ره)، ۱۳۷۳: ج ۸، ۶۴) و در پیام نوروزی خود در
اول فروردین ۱۳۵۹ که باید آن را نقطه عطفی در تاریخ انقلاب فرهنگی دانست، درباره ضرورت
انجام انقلاب فرهنگی می‌فرمایند: باید انقلابی اساسی در تمام دانشگاه‌های سراسر ایران به وجود
آید تا اساتیدی که در ارتباط با شرق و یا غرب‌اند تصفیه گردند و دانشگاه محیط سالمی شود برای
تدریس علوم اسلامی (صحیفه امام (ره)، ۱۳۷۳: ج ۱۲، ۲۰۷).

بنیانگذار انقلاب فرهنگی (ره) در بند ۱۱ این پیام بر «ضرورت ایجاد انقلاب فرهنگی در
دانشگاه‌های سراسر کشور»، «تصفیه اساتید مرتبط با شرق و غرب» و «تبدیل دانشگاه به محیطی
سالم برای تدوین علوم عالی اسلامی» تأکید می‌نمایند (همان: ۲۰۸).

حضرت امام (ره) در مورد ضرورت پاک‌سازی دانشگاه از عناصر منحرف و گزینش اساتید
دانشگاه‌ها و معلمان می‌فرمایند: «از مسائل مهم، که مقدمه اصلاحات است، پاک‌سازی همه مراکز،
خصوصاً مراکز فرهنگی و علمی است و باید با شوراهایی مرکب از اشخاص دانشمند، متعهد و
مؤمن به انقلاب و پشتیبانی رؤسا و استادان و دانشجویان و معلمان، مراکز علمی و تربیتی از

—◆ الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر امامین انقلاب اسلامی ۱۶۱◆
عناصر فاسد و خدمتگزاران و سرسپردگان به رژیم سابق تصفیه شود» (صحیفه امام (ره)، ۱۳۷۳: ج ۱۰، ۸۲).

مقوله اصلاح مراکز تعلیم و تربیت حتی در وصیت‌نامه الهی سیاسی امام خمینی (ره) نیز از نظر دور نمانده در بخشی از وصیت‌نامه ایشان آمده است: «از امور بسیار با اهمیت و سرنوشت‌ساز، مسئله مراکز تعلیم و تربیت از کودکان تا دانشگاه‌ها است که به واسطه اهمیت فوق‌العاده‌اش تکرار نموده و با اشاره می‌گذرم. باید ملت غارت شده بدانند که در نیم قرن اخیر آنچه به ایران و اسلام ضربه مهلک زده است قسمت عمده‌اش از دانشگاه‌ها بوده است» (صحیفه امام (ره)، ۱۳۷۳: ج ۲۱، ۴۲۹).

با مطالعه دقیق منویات و آثار مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز می‌توان دریافت که مقوله اسلامی شدن دانشگاه و مراکز آموزشی کشور در قاموس فکری معظم له نیز از رفعت مقام برخوردار است. ایشان، در خصوص مأموریت شورای عالی انقلاب فرهنگی در تحقق انقلاب فرهنگی می‌فرمایند: «من از آغاز تاکنون، این شورا در قله تصمیم‌گیری برای مسائل فرهنگی می‌دانسته‌ام... آن قله تصمیم‌گیری فرهنگی - به معنای نگاه کلان و مهندسی عمومی فرهنگ کشور که شامل دانشگاه و فرهنگ عمومی و مدرسه و نظام آموزشی و کتاب درسی و تربیت معلم و حتی صنعت و غیرذلک می‌شود - باید در اینجا طراحی شود» (سیاه‌پوش، ۱۳۹۰: ۵۷۳).

معظم له درباره اسلامی شدن دانشگاه‌ها می‌فرمایند: «یکی از مهم‌ترین وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی، دینی و انقلابی کردن محیط دانشگاه‌هاست» (همان). ایشان به دو عنصر تأثیرگذار در تربیت دانشجویان اشاره کرده و می‌فرمایند: «دو عنصر اصلی در تربیت دانشجو هست که اگر مغفول^۱ عنه ماند، ما ضرر خواهیم کرد: یکی عنصر علم و تحقیق و کارایی علمی و جوشیدن استعدادهای علمی، یکی هم عبارت است از روحیه و تدین و حرکت صحیح و سالم‌سازی معنوی و روحی دانشجو. این دو عنصر بایستی بدون تفکیک از یکدیگر، با قدرت و با ظرفیت کامل کشور، تعقیب بشود» (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): ۷۰/۹/۲۰).

ایشان همچنین در مورد تحقق اهداف انقلاب فرهنگی در آموزش و پرورش می‌فرمایند: «راجع به آموزش و پرورش و فضای فرهنگی، فکری و ارزشی آن حقیقتاً باید از سوی شورا فکر و کار شود» (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): ۸۲/۱۰/۲۳). رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) در

۱۶۲ فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم، شماره بیست و هشتم، تابستان ۱۳۹۷

خصوص تحول نظام آموزش و پرورش می‌فرمایند: «...همین بحث آموزش و پرورش و تحول نظام آموزشی کشور؛... چون نظام کنونی آموزش و پرورش، یک نظام وارداتی است؛... بنابراین یک تحول لازم است. البته تحول... احتیاج دارد به اینکه ما فلسفه آموزش و پرورش را بدانیم، وضع کشور را بدانیم، نیازهای آینده را بدانیم. بر اساس این‌ها باید افراد صاحب‌فکر و به‌اصطلاح راهبردی نگران فرهنگی به تعبیر رایج، استراتژیست‌های فرهنگی بنشینند و راه‌حل‌های اساسی پیدا کنند» (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): ۹۰/۳/۲۳).

همچنین؛ برای بررسی تجارب مکتوب شورای عالی طی بیش از سه دهه گذشته ضمن مطالعه اسناد و گزارش‌های عملکرد موجد در دبیرخانه شورای عالی، می‌توان موارد ذیل را به‌عنوان اهم تجارب و عملکرد شورای مذکور در حوزه مأموریتی مورد مطالعه یاد نمود:

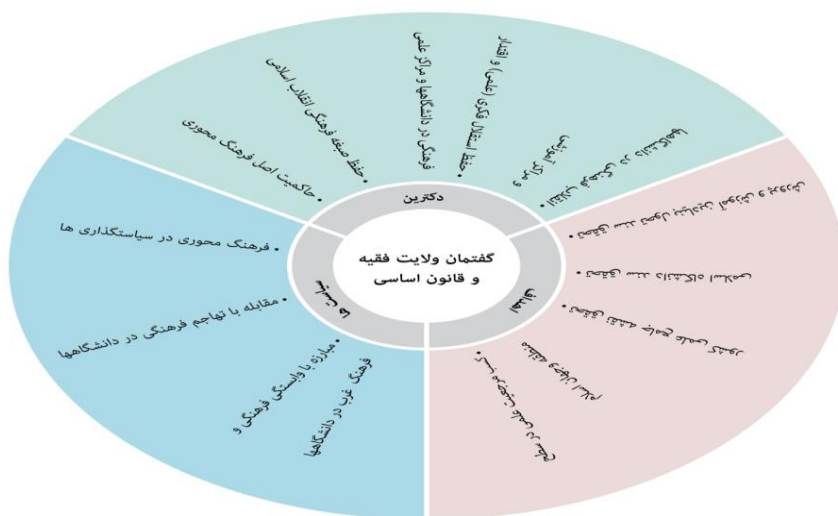
- تشکیل کمیته اسلامی کردن دانشگاه‌ها در سال ۱۳۶۰،
- تشکیل نهاد نمایندگی رهبری در دانشگاه‌ها در سال ۱۳۷۲،
- تصویب اصول حاکم بر دانشگاه اسلامی در سال ۱۳۷۷،
- تعیین سیاست‌های راهبردی اسلامی شدن مراکز آموزشی در سال ۱۳۷۹،
- تصویب آئین‌نامه اتحادیه تشکل‌های اسلامی دانشگاه‌ها در سال ۱۳۸۰،
- تأسیس دانشگاه معارف اسلامی، وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها در سال ۱۳۸۵،
- تشکیل شورای تخصصی تحول و نوسازی نظام آموزشی در سال ۱۳۸۶،
- تشکیل مرکز ساماندهی ترجمه و نشر معارف اسلامی و علوم انسانی در خارج از کشور در سال ۱۳۸۶،
- تشکیل شورای تخصصی حوزوی در سال ۱۳۸۶،
- تشکیل شورای تخصصی تحول و ارتقاء علوم انسانی در سال ۱۳۸۸،
- اصلاح اساسنامه دانشگاه آزاد اسلامی در سال ۱۳۸۹،
- تصویب آئین‌نامه جامع مدیریت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی پژوهشی و فناوری در سال ۱۳۸۹
- تدوین، تصویب و ابلاغ سند دانشگاه اسلامی در سال ۱۳۹۲.

—◆ الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر امامین انقلاب اسلامی ۱۶۳

چارچوب مفهومی: محقق پس از انجام مطالعات نظری و بررسی نظریات مختلف اندیشمندان مدیریت راهبردی پیرامون ساخت الگوی راهبردی، نظریه مدیریت راهبردی را به‌عنوان چارچوب نظری خویش برگزید. در تحقیق پیش رو، پس از تحلیل گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی و سپس انجام مصاحبه با جامعه خبرگی و ثبت تجارب ایشان، در نهایت مقوله‌های استخراج شده در نه بُعد (دکترین، اهداف و سیاست‌ها، برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هماهنگی، هدایت، پیاده‌سازی و اجرا، نظارت و ارزیابی) دسته‌بندی گردیده و مؤلفه‌های اصلی حوزه اسلامی شدن دانشگاه در قالب چارچوب مفهومی و در یک منظومه به هم پیوسته در شکل‌های (۱) و (۲) به تصویر کشیده شده که به علت حجم زیاد مندرجات، چارچوب مفهومی در دو شکل مجزا ارائه شده است.

شکل (۱): چارچوب مفهومی

—◆ الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر امامین انقلاب اسلامی ۱۶۵◆
مصادیق مرتبط با مأموریت‌ها و وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه مأموریتی مورد مطالعه استخراج شده است.

جامعه آماری این تحقیق عبارت است از: الف) مکتوبات و سخنرانی‌های حضرت امام خمینی (ره) از سال ۱۳۵۹ (زمان تشکیل ستاد انقلاب فرهنگی) تا ۱۳۶۸ (زمان ارتحال ایشان) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۳ در خصوص مأموریت‌ها و وظایف شورای عالی که در دیدار سالانه با اعضاء شورای مذکور ایراد شده و همچنین، اسناد و مدارک مرتبط با تجارب مکتوب و عملکرد شورای عالی انقلاب فرهنگی و بالاخره متن کامل قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران پس از بازنگری در سال ۱۳۶۷. ب) جامعه خبرگی؛ عبارتند از خبرگان علمی (نظری) و عملی (اجرایی) اعم از اندیشمندان و مدیران اجرایی تأثیرگذار بر فرایند سیاست‌گذاری و تصمیم‌سازی در شورای عالی انقلاب فرهنگی و همچنین مجریان مصوبات شورای عالی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی کشور است.

در این تحقیق، داده‌های لازم با استفاده از دو روش کتابخانه‌ای (اسنادی) و روش میدانی جمع‌آوری شدند. در روش کتابخانه‌ای از ابزار فیش‌برداری و در روش میدانی از ابزار پرسشنامه، مصاحبه استفاده گردیده است. در مطالعه اسنادی جامعه آماری، اسناد و مدارک موجود و قابل دسترس را با استفاده از روش نمونه‌گیری تمام شمار مورد بررسی قرار گرفت و پس از تحلیل محتوی و تحلیل گفتمان اندیشه‌های ولایت‌فقیه، تجارب ضمنی خبرگان از طریق انجام مصاحبه نیمه عمیق با ۱۶ نفر از جامعه خبرگی به روش اشباع نظری ثبت گردیده و مؤلفه‌ها و شاخص‌های اصلی الگوی راهبردی پیشنهادی استخراج و به‌وسیله پرسشنامه به تأیید جامعه خبرگی رسید. در تهیه پرسشنامه از میان مؤلفه‌ها و شاخص‌های مستخرجه، تعداد ۱۸ مؤلفه و ۳۳ شاخص در شش محور راهبردی (برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هماهنگی، هدایت، پیاده‌سازی و نظارت و ارزیابی) در اختیار ۲۰ نفر از جامعه خبرگی قرار گرفت تا نسبت به اخذ نظرات آنان و ارزیابی و انتخاب مهم‌ترین مؤلفه‌ها در تدوین الگوی راهبردی مورد نظر اقدام گردد. پس از بررسی نظرات پاسخ-دهندگان و تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از پرسشنامه‌ها، مهم‌ترین و معتبرترین مؤلفه‌ها انتخاب و پس از حذف مؤلفه‌های تأیید نشده، الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه اسلامی شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی تدوین شد.

پس از گردآوری داده‌ها و بررسی موضوعی آن‌ها با استفاده از روش‌های متنوع کیفی نظیر تحلیل محتوی، تحلیل گفتمان و تحلیل تفسیری، در گام بعدی تحقیق بر اساس نظریه داده بنیاد و با استفاده از نرم‌افزار مربوطه، مقوله‌های استخراج شده بر اساس فصل مشترک موضوعی آن‌ها در محورهای محتوایی مجزا، طبقه‌بندی شده و بدین ترتیب، مؤلفه‌های حوزه مأموریتی مورد مطالعه به دست آمد که برای اعتبارسنجی داده‌های کیفی تحقیق حاصل از تحلیل محتوا و تحلیل گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی از روش‌های باورپذیری، انتقال‌پذیری، قابلیت اطمینان و تأییدپذیری استفاده شده است.

همچنین برای حفظ روایی پرسشنامه از دو جنبه روایی ظاهری و محتوایی به جهت روشن بودن و بدون ابهام بودن گویه‌ها و همچنین کفایت کمیت و کیفیت، طی چند مرحله مورد بازبینی قرار گرفته و توسط خبرگان و اساتید دانشگاه تأیید گردید. در ادامه، به‌منظور بررسی و تحلیل روابط بین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های حاصل از مصاحبه‌ها و تحلیل گفتمان و بررسی معناداری و وزن‌دهی به آن‌ها و به بیان دیگر بررسی روایی سازه، از فن تحلیل عاملی استفاده گردید. از این شیوه برای تعیین بار عاملی هریک از سؤالات پرسشنامه استفاده می‌شود و با به‌کارگیری این فن می‌توان مربوط بودن سؤالاتی که برای سنجش یک مؤلفه یا عامل در نظر گرفته شده‌اند، تعیین نمود. در این تحقیق، محاسبات انجام شده بیانگر این است که بار عاملی همه گویه‌ها بالاتر از ۰,۴٪ بوده و این موضوع مبین آن است که پرسشنامه تهیه شده از روایی بسیار خوبی برخوردار بوده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها: از آنجا که تحلیل محتوا یکی از روش‌های تحقیق است که هدفش توصیف سیستماتیک و کمی محتوای ارائه شده ارتباطات می‌باشد تا بدین طریق موجب شناخت بیشتر آن‌ها گردد (کنیز، ۱۳۷۵: ۲)؛ برای تعیین محورها و رویکردهای الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه مورد مطالعه از منظر ولایت‌فقیه و قانون اساسی به تحلیل کمی و کیفی محتوای مجموعه آثار مکتوب و غیر مکتوب حضرت امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) و همچنین اصول قانون اساسی پرداخته شد در مرحله اول تحلیل محتوای کمی و سپس با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا، تحلیل محتوای کیفی صورت گرفته است که در مجموع آثار حضرت امام خمینی (ره) تعداد ۴۳ کلیدواژه و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) ۶۹ کلیدواژه استخراج گردید.

—◆ الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر امامین انقلاب اسلامی ۱۶۷◆

تحلیل گفتمان نیز از دیگر روش‌های متن‌کاوی تحقیق می‌باشد و استخراج مؤلفه‌ها از آثار و بیانات ولایت‌فقیه می‌باشد، چراکه تحلیل گفتمان، روشی است جهت مطالعه معنی دهی که تأکید خود را بر فهم ایده‌های اساسی موجود در متن می‌گذارد (حکیم زاده، ۱۳۸۵: ۸۲). به‌منظور تحلیل گفتمان ولایت‌فقیه و با هدف انتخاب گزاره‌هایی مناسب و مرتبط با موضوع تحقیق، به روش تمام-خوانی متن، تمامی بیانات امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، در بازه زمانی قلمرو تحقیق در خصوص انقلاب فرهنگی، ستاد انقلاب فرهنگی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، اصلاح مراکز آموزشی و تعلیم و تربیت کشور و بالاخره اسلامی‌سازی دانشگاه‌ها مورد مطالعه قرار گرفت و زمینه‌هایی که دارای مضمون مأموریت و وظایف بوده‌اند، شناسایی و به‌طور دقیق با ذکر آدرس در فرم تحلیل محتوا ثبت شده، سپس به‌منظور دستیابی به مؤلفه‌های مرتبط به وظایف و مأموریت‌های شورای عالی، مجدداً مورد بررسی و بنا بر فصل مشترک‌های موجود بین آن‌ها، طبقه‌بندی گردید تا بدین ترتیب دو دسته مؤلفه‌های مبین مأموریت‌ها و وظایف شورای مذکور از منظر ولایت‌فقیه به دست آمد. پس از جمع‌آوری داده‌ها، مقایسه و تحلیل آن‌ها با استفاده از کدگذاری (باز، محوری و گزینشی) و بهره‌گیری از نرم‌افزار کیفی مکس کیودا، مقوله‌ها استخراج و داده‌ها به‌طور دقیق مقوله‌بندی و احصاء شد.

با تحلیل گفتمان حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) پیرامون اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی، از مجموعه بیانات مطالعه شده حضرت امام (ره)، تعداد ۶۰ عبارت (گزاره) و از مجموع بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، تعداد ۱۳۲ عبارت (گزاره) در خصوص مأموریت‌های راهبردی شورای عالی تشخیص داده شد که پس از تجمیع گزاره‌ها، تعداد ۳۲ عبارت به‌طور مستقیم در رابطه با مأموریت اسلامی شدن دانشگاه‌ها و مراکز تعلیم و تربیت شناخته شد که در قالب ۱۱ مفهوم و در سه مقوله (دکترین، اهداف و سیاست‌ها) به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی الگوی راهبردی دسته‌بندی و با درج عبارت‌های برداشت شده از متن، در جدول (۱) احصاء شده است.

جدول (۱): مؤلفه‌های اصلی الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه اسلامی‌شدن دانشگاه

مبانی بر گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی

مفهوم	مفهوم	برداشت از متن
دکترین	ضرورت تحقق انقلاب فرهنگی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی	انقلاب فرهنگی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی
		تحقق انقلاب فرهنگی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و پژوهشی

مقوله	مفهوم	برداشت از متن	
	حفظ صبغه فرهنگی انقلاب اسلامی	صیانت از ماهیت فرهنگی انقلاب اسلامی	
	حاکمیت اصل فرهنگ محوری	انقلاب اسلامی انقلابی فرهنگی است	
	حفظ استقلال فکری (علمی) و حفظ اقتدار فرهنگی دانشگاه‌ها		ضرورت مبارزه با وابستگی به غرب
			ضرورت تحول فرهنگی و مبارزه با غرب‌زدگی
			حفظ اقتدار فرهنگی
			حفظ استقلال فکری دانشگاه‌ها
			رابطه استقلال کشور با فرهنگ آن
			ضرورت نیل به استقلال فرهنگی
			مبارزه با مغز استعماری و تربیت مغز استقلالی
			تولید و تدریس علم بومی
			تدریس علوم بومی (مورد نیاز کشور) در دانشگاه‌ها
سیاست‌ها	فرهنگ محوری در سیاست‌گذاری‌ها	ضرورت تحول در فرهنگ	
		فرهنگ مبدأ تحولات است	
		فرهنگ هویت هر جامعه است	
		اصلاح و تحول فرهنگی جامعه	
		عرصه‌های تأثیرگذاری فرهنگ	
	مبارزه با وابستگی فرهنگی و فرهنگ غرب در دانشگاه‌ها		وابستگی فرهنگی مبنای همه وابستگی‌ها است
			مبارزه با فرهنگ غرب و بسط فرهنگ اسلامی
			ضرورت مبارزه با فرهنگ صادراتی غرب
			ضرورت جلوگیری از انحراف فرهنگی
	مقابله با تهاجم فرهنگی (دفاع فرهنگی) در دانشگاه‌ها		تهاجم فرهنگی غرب
			روش‌های تهاجم فرهنگی دشمن
			ضرورت برنامه‌ریزی برای تهاجم فرهنگی
			تهاجم فرهنگی واقعی است
			شورای عالی دفاع فرهنگی
			مطالعه تهاجم فرهنگی
			مقابله اصولی با تهاجم فرهنگی
			برنامه‌ریزی برای مواجهه فعال با تهاجم فرهنگی و استفاده هدفمند از روش‌های کارآمد
تجزیه و تحلیل جریان‌ات فرهنگی جهان و تأثیرپذیری نظام از آنها			
اهداف	دستیابی به مرجعیت علمی در سطح منطقه و جهان اسلام	ضرورت دستیابی به مرجعیت علمی	
	تحقق اهداف سند نقشه جامع علمی کشور	اجرای اهداف و اقدامات ملی سند نقشه جامع علمی کشور	
	تحقق اهداف سند دانشگاه اسلامی	اجرای سند دانشگاه اسلامی	
	تحقق اهداف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	

—◆ الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر امامین انقلاب اسلامی ۱۶۹◆

در ادامه پژوهش، به منظور دستیابی به مؤلفه‌های مرتبط به وظایف و مأموریت‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی مرتبط با حوزه مأموریتی اسلامی شدن دانشگاه‌ها در ابعاد شش‌گانه راهبردی، مجدداً مقوله‌های استخراج شده از گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی مورد بررسی و بنا بر فصل مشترک‌های موجود بین آن‌ها، طبقه‌بندی و یکپارچه‌سازی گردیدند که پس از کدگذاری مقوله‌های مستخرجه؛ از میان ۴۱۶ عبارت، ۵۴ مقوله و ۱۱۲ شاخص به دست آمد که به‌طور مشخص با مأموریت‌ها و وظایف راهبردی شورای عالی انقلاب فرهنگی ربط وثیق داشته است که از مجموع عبارات ذکر شده، فقط تعداد ۹۰ عبارت در خصوص ابعاد شش‌گانه الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی تشخیص داده شد که پس از طبقه‌بندی بر اساس فصول مشترک، در نهایت تعداد ۱۴ مقوله و ۲۶ شاخص و در شش بُعد (برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هماهنگی، هدایت، پیاده‌سازی، نظارت و ارزیابی) به‌عنوان وظایف و مأموریت‌های راهبردی شورای عالی در حوزه اسلامی شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی دسته‌بندی گردید.

برای انجام بخش مطالعه میدانی در تحقیق حاضر، با تعدادی از خبرگان فرهنگی تأثیرگذار در تدوین اسناد راهبردی و مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی به مصاحبه نیمه عمیق پرداخته شد و پس از انجام تعداد ۱۴ مصاحبه نیمه عمیق با جامعه خبرگی، مقوله‌های استخراج شده از متن مصاحبه به داده‌های تکراری رسیده و نکته تازه قابل توجهی در مصاحبه‌های جدید مشاهده نگردید و فصل مشترک نظرات آن‌ها در چندین مفهوم و مؤلفه تکرار می‌گردید. لذا، داده‌های حاصل از مصاحبه‌های انجام شده با بهره‌گیری از سازوکار تحلیل محتوی و روش داده بنیاد طی سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی مورد تحلیل کیفی قرار گرفته و در نهایت، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مستخرجه با ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های استخراج شده از گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی تجمیع و دسته‌بندی گردید.

نتایج تجزیه و تحلیل عاملی داده‌های آماری ابعاد دگرترین، اهداف و سیاست‌ها

در این مرحله از تحقیق، پس از طی مراحل تحلیل محتوا و تحلیل گفتمان ولایت‌فقیه و بررسی رویکردهای قانون اساسی و همچنین مستندسازی تجارب مدیران فرهنگی و افراد تأثیرگذار در فرایند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در شورای عالی انقلاب فرهنگی از طریق پرسشنامه محقق ساخته، ابتدا درستی برداشت محقق در هر مؤلفه و شاخص از سوی جامعه خبرگی مورد اعتبارسنجی قرار گرفته و ضمناً میزان اهمیت آن‌ها مورد ارزش‌گذاری گردید. سپس به‌منظور

سنجش اعتبار سازه‌ای تحقیق در ابعاد نه‌گانه مدیریتی و بررسی این موضوع که آیا شاخص‌ها بر مؤلفه‌ها و همچنین مؤلفه‌ها بر ابعاد بار می‌شوند یا خیر؛ از فن تحلیل عاملی و نرم‌افزار spss استفاده گردید. این فن، یکی از فنون تقلیل داده می‌باشد که بسیار پیشرفته و فنی است و از این شیوه برای تعیین بار عاملی هر یک از سؤالات پرسشنامه استفاده می‌شود. به‌طور کلی با به‌کارگیری این فن می‌توان مربوط بودن سؤالاتی که برای سنجش یک مؤلفه یا عامل در نظر گرفته شده‌اند، تعیین نمود. در آزمون تحلیل عاملی، بار عاملی تمامی مؤلفه‌ها و شاخص‌ها محاسبه شده و مؤلفه‌ها و شاخص‌های کمتر از ۰/۴ حذف گردیده و سایر مؤلفه‌ها و شاخص‌های تأیید شده به تفکیک در جداول ذیل درج شده‌اند:

۱- بُعد دکتربین: برای بعد دکتربین که از اصلی‌ترین ابعاد الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌باشد و بر سایر ابعاد برتری دارد، تعداد چهار مؤلفه مبتنی بر گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی مرتبط مورد شناسایی قرار گرفته که بار عاملی هر یک مطابق جدول ذیل محاسبه شده و نشان دهنده تأیید مؤلفه‌های مذکور می‌باشد.

جدول (۲): تحلیل عاملی مؤلفه‌های دکتربین

مؤلفه	بار عاملی	بعد	ردیف
تحقق انقلاب فرهنگی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی	۰/۴۲	دکتربین	۱
حفظ استقلال فکری (علمی) و اقتدار فرهنگی در دانشگاه‌ها	۰/۵۹		۲
حاکمیت اصل فرهنگ محوری	۰/۵۶		۳
حفظ صبغه فرهنگی انقلاب اسلامی	۰/۹۱		۴

چنانکه از جدول (۲) برمی‌آید، با بررسی تحلیل عاملی مؤلفه‌های اصلی الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه مورد مطالعه و در بُعد دکتربین، مشخص گردید که بار عاملی کلیه مؤلفه‌ها از میزان استاندارد ۰/۴ بالاتر بوده و این به معنای آن است که هر چهار مؤلفه، بر بعد «دکتربین» بار شده و به هم مرتبط هستند.

۲- بُعد اهداف: این بعد، شامل چهار مؤلفه می‌باشد که از گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی اخذ شده است و بر اساس جدول ذیل بار عاملی هریک مورد ارزش‌گذاری جامعه خبرگی نیز قرار گرفته است.

جدول (۳): تحلیل عاملی مؤلفه‌های اهداف

ردیف	بعد	بار عاملی	مؤلفه
۱	اهداف	۰/۵۹	دستیابی به مرجعیت علمی در منطقه و جهان اسلام
۲		۰/۷۸	تحقق اهداف سند نقشه جامع علمی کشور
۳		۰/۷۹	تحقق اهداف سند دانشگاه اسلامی
۴		۰/۸۲	تحقق اهداف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

چنانکه از جدول (۳) برمی‌آید، با بررسی تحلیل عاملی مؤلفه‌های اصلی الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه مورد مطالعه و در بعد اهداف، مشخص گردید که بار عاملی کلیه مؤلفه‌ها از میزان استاندارد ۰/۴ بالاتر بوده و این به معنای آن است که هر چهار مؤلفه‌ها بر بعد «اهداف» بار شده و به هم مرتبط هستند.

۳- بعد سیاست‌ها: بعد سیاست‌ها، شامل سه مؤلفه می‌باشد که از گفتمان ولایت‌فقیه و قانون

اساسی اخذ شده است و بر اساس جدول ذیل بار عاملی هر یک مورد ارزش‌گذاری جامعه خبرگی نیز قرار گرفته است.

جدول (۴): تحلیل عاملی مؤلفه‌های سیاست‌ها

ردیف	بعد	بار عاملی	مؤلفه
۱	سیاست‌ها	۰/۷۷	فرهنگ محوری در سیاست‌گذاری‌ها
۲		۰/۴۹	مقابله با تهاجم فرهنگی در دانشگاه‌ها (دفاع فرهنگی)
۳		۰/۶۰	مبارزه با وابستگی فرهنگی و فرهنگ غرب در دانشگاه‌ها

چنانکه از جدول (۴) برمی‌آید، با بررسی تحلیل عاملی مؤلفه‌های اصلی الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه مورد مطالعه و در بعد سیاست‌ها، مشخص گردید که بار عاملی کلیه مؤلفه‌ها از میزان استاندارد ۰/۴ بالاتر بوده و این به معنای آن است که هر سه مؤلفه بر بعد «سیاست‌ها» بار شده‌اند و به هم مرتبط هستند.

تجزیه و تحلیل عاملی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه مأموریتی اسلامی شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی:

مهم‌ترین مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های این حوزه در ۶ بعد مدیریتی شامل (برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هماهنگی، هدایت، پیاده‌سازی و اجرا، نظارت و ارزیابی) از گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی و تجارب ضمنی خبرگان احصاء گردیده و ابعاد الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی انقلاب

۱۷۲ فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم، شماره بیست و هشتم، تابستان ۱۳۹۷ —————
 فرهنگی را در حوزه مأموریتی اسلامی شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی تشکیل می‌دهد. بار عاملی هر یک از مؤلفه‌ها و شاخص‌ها به تفکیک در جدول ذیل درج گردیده است.

جدول (۵): تحلیل عاملی مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در

حوزه اسلامی شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی پژوهشی

بعد	بار عاملی	مؤلفه	بار عاملی	شاخص
برنامه‌ریزی	۰/۷۹	اصلاح (پاک‌سازی) مراکز آموزشی و تعلیم و تربیت	۰/۸۱	بازنگری در نظام گزینش استاد و پذیرش دانشجویان
	۰/۶۸	پرهیز از فرم‌گرایی و اسلامی کردن ظواهر دانشگاه	۰/۷۶	توجه به اسلامی‌شدن باطن دانشگاه و تهذیب نفس جوانان
	۰/۸۴	بسط و گسترش تربیت اسلامی در دانشگاه‌ها و مراکز تعلیم و تربیت	۰/۹۲	احیاء و ارتقاء نقش خانواده در فرایند تعلیم و تربیت
			۰/۶۹	اولویت دادن به پذیرش بومی دانشجویان و تقویت ارتباط دانشگاه با خانواده
	۰/۷۶	تولید علوم اسلامی و تدریس آن‌ها در دانشگاه‌ها	۰/۶۶	تولید علوم اسلامی و تبدیل آن‌ها به پارادایم‌های غالب جهانی
			۰/۸۷	افزایش سهم مقالات علمی اسلامی در مجلات نمایه شده بین‌المللی
			۰/۵۷	تحول متون آموزشی با نگرش اسلامی (با اولویت علوم انسانی) و رفع شبهات و اسارت فکری جوانان به غرب
			۰/۶۹	بومی کردن علوم (به‌عنوان پیش‌شرط اسلامی کردن علوم)
			۰/۷۸	وارد کردن علوم اسلامی تولید شده فعلی به متون درسی
	۰/۹۱	تصویب سند اسلامی شدن علوم به‌عنوان یک ضرورت	۰/۸۲	مطالعه و بررسی دانشگاه‌های جهان اسلام و الگوگیری از آن‌ها در اسلامی کردن نظام آموزشی دانشگاه‌ها
سازمان‌دهی	۰/۸۹	اصلاح ساختارها و فرایندهای تحقق اهداف سند دانشگاه اسلامی	۰/۸۸	نصب رؤسای متعهد و معتقد به اسلامی شدن در دانشگاه‌ها
			۰/۸۲	تقویت وحدت حوزه و دانشگاه
			۰/۸۹	تقویت نهاد نمایندگی رهبری در دانشگاه‌ها
			۰/۷۹	تقویت شورای اسلامی شدن دانشگاه‌ها
	۰/۷۶	سازمان‌دهی مقابله با تهاجم فرهنگی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی	۰/۸۰	ساماندهی و تبیین نقش و وظایف اساتید و دانشجویان به‌عنوان فرماندهان و افسران جنگ نرم
۰/۶۴	تربیت نیروی انسانی از طریق دانشگاه معارف اسلامی	۰/۸۷	گزینش اساتید معارف از میان دانش‌آموختگان دانشگاه معارف اسلامی	

◆ الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر امامین انقلاب اسلامی ۱۳۳۰

بند	بار عاملی	مؤلفه	بار عاملی	شاخص
هماهنگی	۰/۵۳	تبیین و طراحی نظام جامع فرهنگی-تربیتی دانشگاهها	۰/۸۲	طراحی نظام رتبه‌بندی فرهنگی- تربیتی اسلامی دانشگاهها و ایجاد فضای رقابتی میان آنها
	۰/۶۳	هماهنگی با مجلس شورا برای تصویب (اصلاح) قوانین اجرایی سند دانشگاه اسلامی.	۰/۹۰	ایجاد هماهنگی بین سازمانها برای اجرای سند دانشگاه اسلامی
	۰/۴۳	هماهنگ سازی از طریق اجرای کامل آیین‌نامه جامع مدیریت دانشگاهها مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری	۰/۸۹	رفع مغایرت‌های این آیین‌نامه با سایر مصوبات شورای عالی
هدایت	۰/۵۸	غیردستوری کردن فرآیند اسلامی سازی دانشگاهها	۰/۷۷	تقویت خودآگاهی دانشگاهیان و تعمیق بیشن، بصیرت سیاسی و فرهنگی دانشگاهیان
	۰/۹۰	تغییر نگرش مجریان از اسلامی سازی ظواهر دانشگاه به باطن (جوهره) دانشگاه	۰/۸۳	طراحی دوره‌های دانش‌افزایی
			۰/۸۶	مقابله با فرم‌گرایی و توجه به تحول از درون عناصر دانشگاهی
			۰/۶۳	مسئولیت آفرینی در خود دانشگاهیان و ایجاد تحول درون‌زا
	۰/۶۲	تعمیق خردورزی و عقلانیت و روحیه آزاداندیشی در دانشگاهها	۰/۸۳	بازنگری در روش‌های پیشین ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی، نقد و مناظره
			۰/۸۲	برگزاری دوره‌های آموزشی برای برگزارکنندگان
۰/۷۳			ابداع روش‌های نوین در عرصه آزاداندیشی و سیاست‌های تشویقی	
پیاده‌سازی / اجرا	۰/۴۸	اجرای سند دانشگاه اسلامی	۰/۷۷	تصویب برنامه‌های اجرایی سند دانشگاه اسلامی
			۰/۹۴	تدوین برنامه‌های عملیاتی قابل اجرا و واقعی مبتنی بر سند دانشگاه اسلامی
			۰/۸۵	تقویت شورای اسلامی شدن دانشگاهها در دبیرخانه
			۰/۹۴	بررسی بازخوردهای حاصل از پیاده‌سازی این سند
۰/۹۳	اجرای نظام جامع فرهنگی تربیتی دانشگاهها مبتنی بر آموزه‌های اسلامی			
۰/۵۸	نهادینه‌سازی فرهنگ عفاف و حجاب، ساماندهی فضای عمومی دانشگاهها	۰/۷۴	جلب مشارکت همه اساتید و رؤسای دانشگاهها در حفظ شئون محیط علمی دانشگاهها	
نظارت و ارزیابی	۰/۷۸	طراحی و تدوین نظام جامع نظارت و ارزیابی مستمر فرهنگی تربیتی دانشگاهها بر اساس شاخص‌های اسلامی	۰/۸۴	ارزیابی و نظارت راهبردی کلان فرایند اسلامی سازی دانشگاهها بر پایه سند دانشگاه اسلامی
			۰/۶۹	تقویت بعد نظارتی نهاد نمایندگی رهبری در دانشگاهها

۱۷۴ فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم، شماره بیست و هشتم، تابستان ۱۳۹۷

چنانکه از جدول (۵) برمی آید، با بررسی تحلیل عاملی مؤلفه‌های اصلی الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه اسلامی‌شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی- پژوهشی، مشخص گردید که بار عاملی کلیه شاخص‌ها و مؤلفه‌ها از میزان استاندارد ۰/۴ بالاتر بوده و این به معنای آن است که همه شاخص‌ها بر مؤلفه‌ها و مؤلفه‌ها بر ابعاد شش‌گانه حوزه اسلامی‌کردن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی- پژوهشی بار شده و به هم مرتبط هستند.

نتیجه‌گیری:

در پاسخ به سؤال تحقیق، الگوی راهبردی اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی در حوزه مأموریتی اسلامی‌سازی دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی مبتنی بر گفتمان ولایت‌فقیه و قانون اساسی و تجارب نظام، شامل سه بُعد اصلی دکرترین، اهداف و سیاست‌ها با تعداد ۱۱ مؤلفه می‌باشد و در شش بعد (برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هماهنگی، پیاده‌سازی و اجرا و بالاخره نظارت و ارزیابی) با تعداد ۱۸ مؤلفه و ۳۳ شاخص ارائه گردیده که به تفکیک و در جداول (۱) تا (۵) احصاء شده است.

اهم مؤلفه‌های الگوی ارائه شده بر اساس بار عاملی آن‌ها عبارت است از:

- ۱- اجرای نظام جامع فرهنگی تربیتی دانشگاه‌ها مبتنی بر آموزه‌های اسلامی
- ۲- تصویب سند اسلامی شدن علوم به‌عنوان یک ضرورت
- ۳- تغییر نگرش مجریان از اسلامی سازی ظواهر دانشگاه به باطن (جوهره) دانشگاه
- ۴- اصلاح ساختارها و فرایندهای تحقق اهداف سند دانشگاه اسلامی
- ۵- بسط و گسترش تربیت اسلامی در دانشگاه‌ها و مراکز تعلیم و تربیت
- ۶- سازمان‌دهی مقابله با تهاجم فرهنگی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی
- ۷- پرهیز از فرم‌گرایی و اسلامی‌کردن ظواهر دانشگاه

پیشنهادات:

✓ در حال حاضر، اولویت اصلی شورای عالی انقلاب فرهنگی، تحقق و اجرای سریع و کامل تصمیمات و مصوبات و پیگیری آن‌ها تا حصول نتیجه کامل است. از آنجا که تحقق مأموریت‌ها و وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی، مستلزم فعالیت بین بخشی

◆ الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر امامین انقلاب اسلامی ۱۷۵

بوده و نمی‌توان متولی خاصی را در بعد اجراء عهده‌دار این امر دانست. لذا، پیشنهاد می‌شود شورای عالی انقلاب فرهنگی، ایجاد هماهنگی و هم‌نوایی هرچه بیشتر دستگاه‌های فرهنگی کشور به‌ویژه دانشگاه‌ها و مراکز تعلیم و تربیت را وجهه همت خود قرار دهد.

✓ افزایش درک اجتماعی نسبت به اهمیت فرهنگ در سطح جامعه و تقویت عزم ملی در اولویت‌بخشی به فرهنگ در نظامات تصمیم‌گیری و اجرایی کشور در سطوح تصمیم‌سازی و برنامه‌ریزی از مهم‌ترین عوامل توفیق شورای عالی انقلاب فرهنگی در ایفاء مأموریت‌ها و وظایف خود در حوزه اسلامی‌شدن دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی کشور می‌باشد. از این‌رو، پیشنهاد می‌گردد شورای عالی برای تقویت ادراک و فهم نخبگانی در رؤسای دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی - پژوهشی کشور تمهیدات لازم را اتخاذ نماید.

منابع:

- امام خمینی (ره) (۱۳۷۳)، *صحیفه امام*، جلد‌های ۱۲ و ۱۹، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- امام خمینی (ره) (۱۳۷۳)، *صحیفه نور*، جلد ۱۹، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- سیاه‌پوش، امیر (۱۳۹۰)، *فرهنگ در منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)*، تهران، مرکز پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی صدا، چاپ اول، مؤسسه نشر شهر.
- حسن بیگی، ابراهیم (۱۳۹۰)، *مدیریت راهبردی*، تهران، انتشارات سمت.
- حکیم زاده، فرزاد، عبدالملکی، جمال (۱۳۸۵)، *پروپوزال نویسی در مطالعات کیفی و ترکیبی*، انتشارات جامعه‌شناسان.
- دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۴)، *بیست سال تلاش در مسیر تحقق اهداف شورای عالی انقلاب فرهنگی*، چاپ دوم، تهران، دانش‌پرور.
- دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۸)، *تحلیلی بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری پیرامون مهندسی فرهنگی*، چاپ دوم، تهران، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- روشن‌نهاد، ناهید (۱۳۸۳)، *انقلاب فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران*، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- سرخوش، نیکو، جهان‌دیده، افشین (۱۳۷۹)، *ایران: روح یک جهان بی‌روح*، میشل فوکو، نشر نی.
- سلمانی، داوود (۱۳۸۸)، *رفتار سازمانی*، تهران، دانشگاه تهران، نشر دانشکده مدیریت.
- کنیز، آلبرت (۱۳۷۵)، *برای تحلیل و مسائل ارتباط جمعی*، ترجمه سعید آذری، تهران.
- مخبر دزفولی، محمدرضا، (۱۳۸۹)، *جایگاه، رویکرد و عملکرد شورای عالی انقلاب فرهنگی در مدیریت کلان علم و فرهنگ کشور*، چاپ اول، تهران، انتشارات راهدان.
- نوروزی، علی‌اکبر، (۱۳۸۵)، *فرهنگ تخصصی اصطلاحات نظامی و امنیتی*، تهران، انتشارات دانشگاه امام حسین (ع).
- هاشم زهی، نوروز و خلجی، عباس (۱۳۸۸)، مقاله: *بررسی تطبیقی رویکردهای مبدعان اسلامی سازی دانشگاه در ایران*، فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی (علمی پژوهشی)، سال سیزدهم، شماره سوم.

—◆ الگوی راهبردی در اداره امور شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر امامین انقلاب اسلامی ◆۱۷۷

- مختاریان پور، مجید (۱۳۹۱)، رساله: طراحی مدل اجرای سیاست‌های فرهنگی مبتنی بر برنامه‌های توسعه کشور، تهران، رساله دکتری دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده مدیریت و حسابداری.

